

กระดุมเม็ดแรก

เคยไหมที่คุณตื่นนอนยามเช้า ครึ่งหลับครึ่งตื่น สวมเสื้อราวกับคนไร้
วิญญาณ เมื่อปลดกระดุมเสร็จแล้วก็พบว่าชายเสื้อทั้งสองข้างไม่เท่า
กัน คุณปลดกระดุมผิดทั้งแถว!

มันเริ่มจากการที่คุณไม่รู้ว่าคุณปลดเม็ดแรกผิด แล้วปลดต่อไป
ทีละเม็ดอย่างถูกต้อง เมื่อปลดกระดุมเสร็จสิ้น ก็ผิดทั้งหมด

ในตัวอย่างนี้ ความไม่รู้ทำให้คุณ 'ปลดกระดุม' ผิดทั้งแถว!

เคยไหมที่คุณเก็บเนื้อในตู้เย็นนานข้ามปีจนเนื้อหมดอายุ แต่ไม่ยอม
ทิ้ง เพราะเป็นเนื้อจากต่างประเทศ ราคาแพง คุณปรุงอาหารจนเสร็จ
เมื่อกินแล้วไม่อร่อยหรืออาหารเป็นพิษ

ในตัวอย่างนี้ ความเสียหายทำให้คุณ 'ปลดกระดุม' ต่อไป ทั้งที่
รู้ว่าเม็ดแรกผิด!

เคยไหมที่คุณสมัครเรียนสายวิชาที่คุณไม่ชอบ ไม่ว่าเพราะพ่อแม่บังคับ
หรือไม่รู้จะเรียนอะไรนอกเหนือจากสายนั้น คุณสอบได้ ลงทะเบียน
เรียนผ่านไปทีละเทอม ทีละปี จนจบ คุณได้รับปริญญาบัตร หางานที่
เกี่ยวข้องกับสายวิชาที่จำเรียนมา แล้วทำงานไปทีละวัน ๆ ทีละเดือน ๆ
ทีละปี ๆ จนวันหนึ่งคุณก็หมดแรง และยอมรับว่าคุณ 'ปลดกระดุม'
ผิดมาตั้งแต่เม็ดแรก

ในตัวอย่างนี้ ความละเลยทำให้คุณดันทุรัง 'ปลดกระดุม' เม็ด
ต่อไปทั้งที่รู้ว่าปลดเม็ดแรกผิด

กระดุมเม็ดแรกสำคัญอย่างยิ่ง มันเป็นรากฐานของกระดุมเม็ดที่สอง สามสี่... ถัดกระดุมเม็ดแรกผิด ก็ผิดหมดทั้งแถว ผิดทั้งยวง และ อาจจะผิดทั้งชีวิต!

ตีกรามบ้านช่องไม่ว่าจะออกแบบสวยงามเพียงไร หากคำนวณ ฐานรากไม่ถูกต้อง วันหนึ่งก็เอียงล้ม

เด็กไม่ว่าฉลาดเพียงไร หากเอาแต่เล่นเกม ดูแต่หนังรุนแรง เอาแต่ใจตัวเอง โตขึ้นก็อาจเป็นปัญหาภาระที่สังคมต้องแบกรับ

ซื้อรองเท้าที่หือดังมาแล้ว ถึงคับก็ทนสวม ไม่นานก็ต้องแก้ปัญหา เรื่องเท้าเจ็บ

เพื่อนให้ขนมเค้กจากร้านที่มีชื่อเสียง จะให้คนอื่นก็เสียดาย จึง ฝืนกินเข้าไปทั้งที่อ้วนอยู่แล้ว ผลที่ตามมาคือร่างกายเสียหาย

คุณอาจยอมปล่อยบางปัญหาไป หลับตาข้างหนึ่งแล้วหวังว่า ปัญหา นั้นจะละลายหายไปเอง แต่ท้ายที่สุดก็ต้องแก้ปัญหานั้นอยู่ดี ทั้ง ยังต้องจ่ายราคาค่าแก้ปัญหามากกว่าเดิม

ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจก เช่น การใช้ชีวิต การศึกษา การทำงาน ความรัก ไปจนถึงระดับมหภาคเช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ไม่ว่าจะ ด้วยความไม่รู้ ความปล่อยปละละเลย หรือความเสียดาย หรือเหตุผล ใดก็ตาม หากกลัด 'กระดุม' เม็ดแรกผิด ทุกสิ่งที่ทำถูกต้องหลังจากนั้น จะกลายเป็นผิดไป!

การแก้ปัญหามาของการ 'กลัดกระดุมผิดเม็ด' นี้มีทางเดียวคือปลด 'กระดุม' ทั้งหมดออกมาก่อน แล้วกลัดใหม่

การไม่รู้เป็นเรื่องหนึ่ง การรู้แล้วยังทำต่อไปเป็นอีกเรื่องหนึ่ง หลายคนทำงานตามคำสั่งซึ่งที่รู้ว่า 'กระดุมเม็ดแรก' ไม่ตรงรู กระดุมของมัน กว่าที่รู้ตัว ก็กลายเป็นปัญหาลูกโซ่

หลาย ๆ ระบบในสังคม เช่น ระบบการเมือง การศึกษา ฯลฯ ดำเนินมานานปีทั้งที่เรามองเห็นปัญหา แต่ก็ดำเนินต่อไปทั้งด้วยความ ไม่รู้ ความเขลา ความปล่อยปละละเลย ด้วยความเชื่ออย่างนก กระจอกเทศว่า มุดหัวลงดินสักพัก เดี่ยวปัญหาก็หายไป แต่ปัญหาไม่

เคยหายไป มีแต่สะสมด้วยดอกไม้เบียดกัน ยิงแก้ไขซ้ำ ราคาแก้ไขยิ่งแพง บางครั้งการตัดใจเข้าห้องผ่าตัดปฏิรูปตัวเองก็เป็นทางแก้ที่ถูกต้อง ยอมตัดใจตัดวงจรเดิมนั้นทิ้ง แล้วเริ่มต้นใหม่ เพราะความเสียหายในระยะยาวน้อยกว่า ประหยัดเวลาโดยรวมมากกว่า

ทุก ๆ หลายก้าวที่เดินหน้า เราควรหยุดและทบทวนดู 'กระดุม' ของเราหรือของสังคมว่ากลัดถูกรูใหม่ ถ้าไม่ก็อย่ารอช้า ปลด 'กระดุม' ทั้งหมดออกมาก่อน แล้วกลัดใหม่

เสียงไวโอลินที่ไม่มีใครได้ยิน

เช้าวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2550 ที่สถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน ลองด์ฟองด์ พลาซา ในกรุงวอชิงตัน ดี. ซี. นักไวโอลินคนหนึ่งกำลังเล่นดนตรี บนพื้นเบื้องหน้าของเขาวางกระเป่าไวโอลินที่เปิดอ้าอยู่เพื่อให้คนผ่านทางบริจาคเงิน เป็นภาพปกติของพื้นที่สาธารณะซึ่งมีวณิพกนักดนตรีแวะเวียนมาเล่นหาเศษเงิน

ระดับปรอทยามเช้าในเดือนแรกของปีอยู่ที่ 4 องศาเซลเซียส จัดว่าหนาวเอากการ แต่บรรยากาศดูร้อนรน ในช่วงโมงเร่งด่วนเช่นนี้ ชาวเมืองกำลังรีบไปทำงาน สถานีนี้อยู่ในพื้นที่ซึ่งประกอบด้วยศูนย์การค้า โรงแรม อาคารธุรกิจ และราชการ แต่ละนาทีมีคนผ่านไปมาหลายร้อยคน

เสียงไวโอลินแผ่วพลีวสดีไล่งังวาน มันเป็นเพลงของบาค เพลงคลาสสิกกลืนหายไปกับเสียงจอแจของรถและผู้คน กระนั้นมันก็เป็นดนตรีไพเราะเสนาะจิต ฝีมือของวณิพกรายนี้ไม่เลวเลย

คนหลายคนเดินผ่านคนสีไวโอลินไปโดยไม่สนใจ ชายวัยกลางคนผู้หนึ่งหยุดดูแวบหนึ่งแล้วเดินต่อไป ผู้หญิงคนหนึ่งโยนเงินหนึ่งเหรียญลงในกระเป่าบนพื้น แล้วจ้ำต๋อไป อีกไม่กี่นาทีถัดมา มนุษย์เงินเดือนคนหนึ่งหยุดดูเขาเล่นดนตรี แล้วก็เดินต่อไปเพื่อไปทำงาน

ชั่วขณะนั้น เด็กชายคนหนึ่งหยุดฟังเสียงไวโอลินที่เขาบรรเลงอย่างจดจ่อ ทว่าอีดีใจต่อมา แม่ของเด็กดึงเขาออกไป เด็กชายยังหันกลับมาองเขาเล่น เด็กอีกหลายคนก็มีปฏิริยาต่อเสียงดนตรีคล้าย ๆ กัน แต่พ่อแม่ของเด็กทุกคนก็ลากเด็กจากไป

ผ่านไปสี่สิบห้านาทีกับบาคหกเพลง นักดนตรีก็ยุติการแสดง เก็บไวโอลินใส่กระเป่า นักไวโอลินเดินจากมุมนั้นของชั้บเวย์ไปเงียบ ๆ ไม่มีใครปรบมือชื่นชมวณิพก สี่สิบห้านาทีนั้นมีเพียง 6-7 คนที่หยุดฟังเขาเล่นดนตรีเพียงครู่สั้น ๆ ยี่สิบคนให้เงินแต่ไม่หยุดฟัง นักไวโอลินเก็บ

เงินบริจาคได้ 32.17 ดอลลาร์จากผู้ผ่านทาง 27 คน

มันคงเป็นเช้าวันหนึ่งที่เหมือนกับทุก ๆ เช้าในสถานีรถไฟใต้ดิน ผู้คนเดินผ่านมาแล้วผ่านไป ต่างแต่ว่าเหตุการณ์ในเช้าวันนั้นถูกบันทึกไว้ในกล้องวิดีโอที่ซ่อนอยู่

มันคงเป็นการแสดงของนักดนตรีสี่แห่งคนหนึ่งในคลับที่ไม่มีคนสนใจเช่นทุกวัน ต่างแต่ว่านักไวโอลินผู้นี้มิใช่ฉันทักทายใครหรือนักดนตรีฝึกหัด นามของเขาคือ โจชัว เบลล์ นักไวโอลินมือหนึ่งของโลก เครื่องดนตรีในมือของเขาคือ สตราดิเวเรียส ปี ค.ศ. 1713 ราคา 3.5 ล้านดอลล่าร์

สองวันก่อนหน้านั้น โจชัว เบลล์ เล่นไวโอลินที่ซิมโฟนี ฮอลล์ เมืองบอสตัน ราคาตัวเฉลี่ยหนึ่งร้อยดอลล่าร์ คนดูเต็มโรง!

นี่คือการทดลองศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในเมืองใหญ่ ริเริ่มโดยหนังสือพิมพ์ วอชิงตันโพสต์ เป็นการวิจัยเรื่องการรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้น รสนิยมของคน และการจัดลำดับความสำคัญของคน ใกล้เคียง ๆ จุดที่นักดนตรีเล่นไวโอลิน กล้องวิดีโอที่ซ่อนอยู่เก็บภาพทุกรายละเอียดที่เกิดขึ้นในช่วงสี่สิบห้านาทีนั้น

คำถามที่ผู้ทำวิจัยตั้งไว้คือ มนุษย์เรามีความสามารถในการรับรู้ความงามหรือไม่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เราจะหยุดเพื่อชื่นชมความงามนั้นหรือไม่ เรามีความสามารถในการพบ 'เพชรเม็ดงาม' ในสภาพแวดล้อมที่คาดไม่ถึงหรือไม่

ในจำนวนคน 1,097 ที่เดินผ่านจุดนั้น มีเพียงเจ็ดคนที่หยุดฟังเสียงดนตรี และเพียงคนเดียวที่จดจำนักดนตรีได้

มันตั้งคำถามกับเราว่า เราสูญเสียโอกาสที่จะรับสิ่งที่ดีและงดงามไปมากมายเท่าไรแล้ว จากพฤติกรรมแสนเร่งรีบของเรา?

คิดดูก็น่าขัน คนส่วนมากใช้ชีวิตแบบรีบร้อนจนไม่มีเวลาใช้ชีวิต! เวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงผ่านไปทีละรอบ เหมือน ๆ กันทุกวันจนทุกอย่างกลายเป็นเครื่องจักร และหลายคนกลายเป็นหุ่นยนต์

การทดลองยังบอกเราว่า เราอาจจมอยู่ในสังคมที่มองโลกแบบ
ฉาบฉวย คนจำนวนมากเห็นคุณค่าของคนหรือสิ่งของเมื่อเขาหรือมัน
อยู่ในสภาพแวดล้อมบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น เพชรในร้านหรรณูแพง
กว่าเพชรแบบเดียวกันที่ร้านในตรอกสกปรก, อาหารจีนปรุงโดยพ่อ
ครัวชาวจีนน่าจะอร่อยกว่าที่ทำโดยพ่อครัวชาวอิรัก, นักดนตรีที่แสดง
ในศูนย์วัฒนธรรมดูเก่งกว่านักดนตรีริมถนน, หนังสือที่เขียนโดยนัก
เขียนมีชื่อเสียงน่าจะดีกว่าโดยนักเขียนมือใหม่, ภาพเขียนโดยศิลปิน
ระดับโลกดีกว่าภาพโดยจิตรกรท้องถิ่น ฯลฯ นี่เองที่ทำให้เราพลาด
โอกาสใหญ่มากมายซึ่งซ่อนรูปในสถานการณ์ที่คาดไม่ถึง

ชีวิตคนเรานั้นไม่ยาวนาน เป้าหมายของแต่ละคนก็ไม่น้อย ดังนั้น
บางคนจึงเลือกที่จะรีบเพื่อไปให้ถึงจุดหมายโดยเร็วที่สุด

แต่การใช้ชีวิตมิได้จำเป็นต้องไปให้ถึงที่หมายอย่างเดียว มันคือ
การชมดูความงามของสองข้างทางชีวิตไปด้วย

เนื้อหาของนวนิยายแห่งชีวิตของเราแต่ละคนอาจไม่ได้อยู่ที่ว่า
บทสุดท้ายเป็นแฮปปี้ เอนด์ หรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าบทส่วนใหญ่มีความสุข
หรือไม่ต่างหาก เพราะหากบทส่วนมากเป็นเรื่องโศกเศร้าหมองหม่น
ต่อให้บทสุดท้ายจบด้วยดี มันก็ถือว่าเป็นชีวิตที่เศร้า

บทจบจึงไม่สำคัญเท่าบทอื่น ๆ ทั้งเรื่อง

จุดหมายอาจไม่สำคัญเท่าสองข้างทาง

บางครั้งเราอาจต้องวิ่ง บางครั้งก็ควรเดิน แต่ถ้าต้องวิ่งตลอดทาง
ก็คงไม่ใช่ชีวิตที่สนุกนัก

หมายเหตุ : บทความเกี่ยวกับการทดลองนี้ทำให้ผู้เขียน จีน ไวน์การ์เตน
หนังสือพิมพ์วอชิงตัน โพสต์ ได้รางวัลพูลิตเซอร์ในปี พ.ศ. 2551

กันยายน 2553